

Jöjjetek

1957. április
10. évfolyam 2. szám.

Gallyatató 1956

Az Egyházak Világtanácsa Központi Bizottsága 1956 nyarán Magyarországon, Gallyatón ülésezett. Ez ülés végén a Központi Bizottság nyilatkozatot adott ki, melyből, ha jól elolvassuk, kitűnik milyen élesen ítélte el az Egyházak Világtanácsa a zarnoki elnyomást éppen Magyarországon is. Ugy érezzük a mai körülmények között helyénvaló ha erre a történelmi dokumentumra újra felfigyelünk. A nyilatkozat fontosabb részleteit az alábbiakban közöljük.

„Az ember veszedelemben van fizikailag, erkölcsileg s szellemileg. Mint Anna követői, aki minden embert szeretett és hordozta bűneik és szenvedéseik terhét, nem lehetünk közömbösek az embert fenyegető veszéllyel szemben.

Nemzetközi viszonylatban nagy szakadék választja el a gazdagokat és szegényeket. Ebbe az egyházak nem nyugodhatnak bele, hanem minden erejükkel arra kell törekedniük, hogy áthidalják ezt a szakadékot. Ezért a gazdasági fejlődés folyamatainak megértésére és segítetésére van szükség, avégből, hogy a rohamos társadalmi átalakulást a népek érdekeinek előmozdítására lehessen irányítani. Szociális igazságra kell törekedni mind a nemzetek között, mind pedig az egyes nemzeteken belül. A kedvezőbb gazdasági és társadalmi körülmények között élő országok egyházainak különleges felelősségük van, hogy tettekben jelezzék ki emberi közösségüket minden szegény, elnyomott és szenvedő néppel, s hogy kormányokat arra ösztönözzék, hogy politikájukat ez elv igazságának elismerésére alapítsák.

Amikor egy nép politikailag vagy gazdaságilag uralkodik a másik felett, a függő vagy elnyomott nép meg van fosztva attól a lehetőségtől, hogy igazán felelős társadalmat alakítson ki. Sok alávetett helyzetben élő nép követel önkormányzatot és függetlenséget országára számára. Az egyházaknak ezekben az államokban és ezeken kívül el kell ismerniük a követelés sürgősségét és a nép mellé kell állniok az a célok eléréséért folytatott békés előrehaladásban. A több fajú társadalmakban el kell smerniük az igazság követelményeit és bátran kell gyakorolniuk békítő és építő befolyásukat. A világ békét akar, de azt nem valósíthatja meg, ha az emberek nem hajlandók áldozatot

hozni a békéért és fel nem adják háborús mesterkedéseiket. Ahhoz, hogy a hideg-háború állapotából a valóságos béke állapotába jussunk el, arra van szükség, hogy minden körülmények között tartsuk tiszteletben az igazságot. Az embereket nem szabad kiténni a szárdékos félvezetésnek és hamis propagandának. Hozzá kell jutniok a tájékozódáshoz és szabadon kell hogy felfedezhessék maguk számára az igazságot.

Az emberek utazhassanak szabadon, találkozhassanak egymással és ismerhessék meg szomszédait, hogy a személyes érintkezés útján kereshessék a megértést és köthessenek barátságot s így teremthessenek kölcsönös bizal-

mat és tiszteletet. Ugyancsak szabadoknak kell lenniök abban, hogy megválaszthassák, ki és milyen módon kormányozza őket. Szabadon kell hogy engedelmeskedhessenek lelkismertük parancsainak. Legyen meg szabadságuk Isten imádására, tehessenek bizonyosságot hitükről és abban nevelhessék gyermekeiket, templomban, iskolában és ifjúsági összejöveteleken.

Felszólítunk minden keresztyént arra, hogy mindezeket vegyék szívükre és munkálkodjanak mindezekért az imádság és a mult mulasztásaiért érzett bűnbánat lelkületével és Uruknek és Mesterüknek nevében, aki az út az igazság és az élet.”

Magyarok Ausztriában

Mindenütt nehéz a menekültek helyzete, mindenütt nehéz a menekültek gondozása, de itt Ausztriában talán a legnehezebb. Azoknál, akik már továbbutaztak, a letelepedés, a munkavállalás, egy, még ha - reméljük - ideiglenes is, de új jövő építése a legfőbb kérdés; itt viszont mindenki még vár, remél és tovább akar menni. Várni, remélni pedig nehéz, nehezebb a mindennapi munkánál. A gondozó szervek feladata sem könnyű: hogyan lehet ideiglenesen foglalkoztatni olyan embereket, akiknél minden a kivándorlási lehetőségektől függ. Vannak, akik szeretnének dolgozni, de hogyan álljanak munkába, ha a konzulátusoknál kell sorbaállniok, mert különben talán lekésnek, kimaradnak a rettegett „kvóták”-ból? Azokat, akik már kivándoroltak, a helyi szociális és munkaviszonyok érdeklik, az ausztriaiak sorsa azonban még kizárólag külföldi hatóságok, konzulátusok kezében van.

Először jártam Ausztriában a forradalom óta és rádöbbentem erre az igazságra, az itteni és más országbeli helyzet között fennálló óriási különbségre; félttem is, hogy nagy lesz az idegenség, a fejtelenség mindenütt. Kellemesen csalódtam, bár beismerem: lehet, hogy benyomásaim felületesek. A táborkban általában rend, nyugalom uralkodott, és a menekülteket gondozó szervek elismeréssel beszéltek a magyar magatartásáról.

Ennek dacára fennmarad az említett probléma és sok fejtörést okoz a menekültügyi intézményeknek. Senki sem tudja, hány magyar marad véglegesen Ausztriában és hogy hol marad. Beszélnek ötezzerről, beszélnek húsz-harmincezzerről is. (Az I.C.E.M. március 12-i jelentése szerint e napon még 50.200 menekült tartózkodott Ausztria területén). Fontos volna a második kérdés is, lehetetlen

válaszolni rá, és éppen ezért lehetetlen tervezni is: hol építsenek lakást, teremtsenek munkahelyet? Várni kell és mégsem szabad túl sokáig várni: ez a nagy probléma az illetékes hatóságok számára. Lakások, iskolák mellet klubházakra és ifjúsági szállókra lesz szükség; különös figyelmet kell majd fordítani az ifjúság gondozására, mert egy-két más kategória mellett sok ország egyedülálló fiataljait sem hajlandó felvenni.

A külföldi protestáns egyházak segélymunkáját külön megnehezíti az a körülmény, hogy Ausztriában elenyészően csekély a protestánsok száma, hiányzik tehát gyakran az a szervezeti keret, melyre munkájuk támaszkodhatnék.

A tábork adminisztratív vezetősége mindenütt osztrák, a tényleges gondozás jórészt egy-egy külföldi Vöröskereszt végzi, ő gondoskodik a menekültek foglalkoztatásáról, szórakoztatásáról is; láttunk tábort óvodával, varrósobával, mozi - és sportbarakkal - és mindezek nélkül is; minden a Vöröskeresztől függ. Vendéglátóink különösen az angol, a svéd, a holland, a dán és a finn Vöröskereszt munkáját dicsérték.

Természetesen így sem rózsás a helyzet; hiányzik a biztonság, nem mindig jó a koszt, kevés a szellemi táplálék, a magyar olvasmány és - hogy csak egy példát hozzak fel - igen csunya dolgokról számol be a „Bécsi Magyar Híradó” március 16-i száma. Sok munka vár még a külföldi hatóságokra, most és a jövőben is; mi magyarok e nehéz időkben Isten s hitünk segítségével csak azon dolgozhatunk, hogy megőrizzük becsületünket és hogy a tábori élet tűzpróbája meg ne törje jellemünket.

K. V. S.

Emlékiratok a halottak házából

Ignotus Pál börtönaplója

II

Abban tehát, mint legutóbb elmondtam, úgy ahogy megegyeztem kihallgatóimmal, hogy én kém leszek. Sőt, kémszakértő voltam. De ez nem elégítette ki őket. Más, akkor még Magyarországon élő magyarokról akartak terhelő vallomást kicsikarni belőlem. Először és első sorban Kéthly Annáról. Faggattak, hogy milyen iratokat vitt magával Angliába, amikor 1946 koratavaszán társaságomban oda kiutazott. Mondtam, hogy tudtommal csak a szociáldemokrata Párt külügyi osztályának hivatalos kiadványait vitte. Hasonlóképpen ki nem elégítők voltak más, akkor politikailag már likvidált szociáldemokratákról szóló felvilágosításaim is.

Egy szép napon azzal leptek meg, hogy Szakasits Arpádról várnak tőlem leleplező és megsemmisítő vallomást. Szakasits akkor a magyar Népköztársaság elnöke volt s forma szerint egyik vezére a Magyar Dolgozók Pártjának. Tudvalevő, hogy éppenséggel nem fizték szívélyes kapcsolatok — sem Kéthly Annához és pl. az akkor már börtönben ülő Kelemen Gyulához, vagy a már száműzetésben élő Szélig Imréhez, sem pedig az angol Labour Partyhoz, vagy bármely hivatalos angol szervhez. De mint hamarosan megtudtam, ez csak úgynevezett ténybeli igazság. A politikai igazság az, hogy Szakasits Arpád az angol titkos szolgálat ügynöke volt s ehhez a politikai igazsághoz az én agyamnak kell a meggyőző tényeket szolgáltatnia.

Láttam, hogy nevetséges lett volna szabódnom. Ha egyszer olyan idylli világban élünk, ahol a politikai rendszert tudósításom gyárt vadakat az államfő ellen, nem az én feladatomban ennek a varázslatos folyamatnak útját állni.

Vértanusághoz nem volt kedvem, megkevesébé ahhoz, hogy anyámat, testvéreimet bajba keverjem. Egyre azonban nem voltam hajlandó; nem voltam hajlandó sem Szakasits, sem más ellen olyan látszólagos tényeket kitalálni, amelyekről az A.V.H. azt hiheti, hogy megfelelnek a valóságnak. Nem tudtam volna elviselni a gondolatát annak, hogy bárkit kínozzanak, mert nem vallja be, hiszen nem vallhatja be azt, amit én kitalálok róla s amit ő nem is tud. Hazudni hajlandó voltam, de csakis azzal a kikötéssel, hogy az A.V.H.-val való érintkezésemben a hazugságot nem tüntetem fel igazságnak.

Amikor ezt felajánlottam, először a megszokott, nekidühödött „provokáció, provokáció” csatakiáltás volt a válasz. Követték az akkoriban már megszokott kisebb kínzások, guggoltatások, rúgások. Aztán egy ünnepélyes aktus. Az az ezredes, aki ügyemmel foglalkozott — a nevét sajnos nem tudom — elvezetett Péter Gábor altábornagy elvtárs úr színe elé. A hírhedt koncoló mester fölényes nyugalommal fogadott. Elegáns, szürke zakóban ült ott, egy fokkal világosabb tónusú ezüstös nyakkendővel, melyen játékosan billentyűztek az ujjal, malatt hozzám szólt. Azt mondta, értsem meg, „minket nem Ignotus Pál érdekel, minket Szakasits Arpád érdekel. Ha elmond mindent róla, tőlem elmehet — most egy fölényes legyintés következett — akár Angliába is... Erről mi gondoskodunk...”. „Nem volt okom hinni az ígéretében, de tekintettel a tekintetbe veendőkre, megismételtem, hogy hajlandó vagyok vallomást tenni Szakasits ellen, csak adatokat közhölni ellene nem vagyok hajlandó. „Ezt a néhány percet rászántam...” — legyintett fölényesen Péter Gábor s kivezettek. Ezre-

desem fejét csóválta, hogy milyen makacs vagyok és leküldött Fonyó nevű segédtszjtje kíséretében egy helyre, ahol — mint mondta — „majd másképp fognak beszélni magával.” Ez a hely Princz Gyula, akkori őrnagy — később alezredes — különleges kínzószobája volt. Hallották hallgatóim Princz Gyula nevét? Volt politikai raboktól hallhatták. Tagbaszakadt, az italtól puffadt arcú, de látnivalóan még töretlen egészségu férfi volt akkoriban. Mint hallom, azelőtt zsákhordó volt, ami persze ugyanolyan kevésbé vet árnyékot a zsákhordók összességére, mint Péter Gábor pályája a szabókéra, vagy Rákosi Mátyásé a banktisztviselőkére. Azt is megtudtam később Princzről, hogy tagja volt a nyilas pártnak. Mint barátai állítják, a kommunisták küldték be oda. Aki óhajtja elhinni, elhiszi. Tény, hogy amikor megkérteztem tőlem „megverték magát?” — és én azt feleltem, hogy „igen, a náci” — jóízűt nevetett. Hozzá kell azonban tennem, tárgyilagosság kedvéért, hogy a mellette levő Fonyó segédtszjt, aki nem nyilas volt, hanem Auschwitzból hazatért zsidó ifjú, ugyanilyen mulatságosnak találta ezt a körülményt.

Princz egy hosszú és látnivalóan már sokszor elhadart mondókéval fogadott. „Látja — mondta — hozzám akkor hozzák el az embereket, ha nem akarják bevallani az igazságot. En foglalkozok velük naponta háromszor, egyszer reggel, egyszer délután és egyszer éjtszaka, mert álmatlanságban szenvedek.” Itt körülnézett, a jelenlévő hallgatóság elismerő kacajára pályázva, mert, ezt elfelejtetem megemlíteni. négyen-öten voltak ott. különleges osztályán ama pillanatban. Nem mintha velem nem bírtak volna kevesebben is, de az ilyen színjáték élvezetéből nem akartak kimaradni. A nevüket, sajnos, nem tudom. Csak az egyikét, a Kovács vezetétiét, akivel később, mint a Gyűjtőfogház parancsnok-helyettesével találkoztam. Róla azonban tárgyilagosan meg kell mondanom, hogy nem tartozott a legkegyetlenebb ütlegetők közé. Igaz, hogy amikor össze-vissza verve a földön hevertem, gumibotot nyomkodott a torkomba és úgy rivallta, hogy „Fogsz pofázni” — amin azt értette, hogy fogok-e vallani — de némely társához viszonyítva magatartása aránylag humanusnak tetszett.

Az azóta Magyarországon hírhedtté vált Princz-csoport jellegzetességei közül ki kell emelnem a humor iránti érzéket. Ertem ezen azt, amit ők humorának neveztek. Princz azzal kezdte, hogy megmutatott nekem egy gondosan kihagyezett ceruzát és felszólított, hogy kezemet hátul összekulcsolva lábujjhegyre emelkedve homlokommal szorítsam azt a falhoz, de a világért el ne ejtsem, mert — ezt jelentőségtejes és megint jóváhagyó kacajra pályázó hangsúllyal tette hozzá — „a ceruzámra nagyon kényes vagyok”. Amikor a ceruza leesett, ahogy előbb-utóbb le kellett esnie, megkezdődött a rendszeres verés. Ennek részleteit már túlságosan kietlen dolog volna itt esetelnem. Elegendő az, hogy néhány fogam ráment és a testem teli volt lila foltokkal, egy ideig alig tudtam mozogni.

Amit legemélyítőbbnek tartottam, az éppen az úgynevezett humor volt. Ha bármilyen megdondolások alapján embereket így kínoznak, az is undorító, szó sincs róla, de valamilyen perverz politikai okoskodás alapján talán menthető. Am azokat a kéjtől és mulatságtól kigyulladt ábrázatokat látni, amelyek ezt a rondaságot kísérték, valóban elszomorított.

Három-négy napon át kezelt engem így a Princz csoport. Utána mindig visszavittek az ezredeshez, aki várta, hogy végül „felfrissüljön az emlékezetem”. Miután hiába várta, egyszer csak megszólalt: „Miért nem használja kissé az írói fantáziáját?” Más szóval ő maga szólított fel, hogy hazudjak. „De hiszen ez az ezredes úr, amit én kezdettől felajánlottam.” — feleltem. Erre egy hosszú és zavaros magyarázkodással felelt, amelyből az derült ki, hogy fantasztikus dolgokat ne állítsak, de azért annak, amit vallok, mégsem kell ténybelileg igaznak lennie. Így jött létre megállapodásunk, amelyet aztán egy zárttárgyaláson tartott hiütlenségi bünper és az én tizenöt éves fegyházbüntetéseim koronázott be.

Elmondtam a magam megveretésének esetét túlzások és szépítések nélkül, de hozzá kell tennem, hogy miután később eítélésem után a börtönben több más, hasonló eseményeket megért fogolytársal találkoztam, úgy találtam, hogy az én sorsom, ha nem volt is jobb az átlagnál, de rosszabb sem volt annál. Beszéltem foglyokkal, akiket megpokrócoltak, vagyis pokrócba göngyölve vertek addig, míg egy vagy két bordájuk be nem törött, éppen mert képtelenek voltak „bevallani” az olyan büntényeket, amelyeket más letartóztatottak kínjukban sütöttek rájuk. Beszéltem olyanokkal, akiket úgynevezett farkasgúzsban, térdükhöz kötött csuklóval, fejlel lefelé lógattak s úgy verték a heréjüket, hogy csak kúszva tudtak a lépcsőn felmászni, de még akkor is felmászatták őket, hogy éjtszaka folytassák kihallgatásukat. Ha akkor kétkedtem volna ennek igazságában, később ügyem ujrafelvételének tárgyalásán, — amelyet, ezt meg kell mondanom, Domokos legfőbb bírósági elnök 1956-ban igen korrekten vezetett, — maga a volt A.V.H. tisztek vallomása erősített meg. A kihallgató tisztek közt volt Faludi Ervin A.V.H. főhadnagy, aki, mint ugyancsak megbízható helyről tudom, pl. nőknél részben maga taposta ki. részben másokkal tapostat-ta ki a lábakörmét. En magam is találkoztam A.V.H. kihallgatásom folyamán e kegyetlenségéről és frivoltásáról nevezetes Faludi főhadnaggyal, de engem személy szerint már nem bántott, hozzá már kipreparált állapotban kerültem. O hallgatott ki azokból a fantasztikus hazugságokból, amelyeket perem zárt tárgyalásán elmondandó voltam. Kérkedett azzal, hogy a tárgyalás csak komédia lesz, a bírósági elnök — Jónás nevezetű — nagy számár, akinek ők, mármint az A.V.H. tisztek adják az utasítást hogy milyen ítéletet hozzon. Megmondta előre, hogy nekem s úgynevezett büntársaimnak mekkora lesz az ítéletünk. A bírósági tárgyalásnak nevezett színjátékon, amelynek közönségében föllelhető volt Péter Gábor profilja, ott tartózkodott Princz társaságában Faludi is. Amikor az elítéltektől a bírósági elnök automatikusan azt kérdezte, fellebbeznek-e az ítélet ellen, én odasúgtam Faludi Ervinnek, hogy nem fogok fellebbezni, mire való az? „De igen, okvetlenül fellebbeznie kell, máskülönbén nem hatna természetesnek” — felelte Faludi. „Eppen ennek az egynek kell természetesnek hatnia?” — kérdeztem tőle. De azért fellebbeztem, ahogy illett, tudomásul véve, hogy az A.V.H. urakban nemcsak humor iránt van érzék, hanem élethűség iránt is.

Sajtótudósítások beszámolnak arról hogy a magyar református egyház több vezető személyiségét — köztük Joó Sándor s Békési Andor lelképásztorokat és Nagy Barna Theológiai professzort — Budapesten letartóztatották.

Helyreigazítás. Előző számunk vezércikke első sorában 1943 helyett 1848 olvasandó.

FILM

The Bad Seed

Előző filmszemlémben Pietro Germi olasz rendező „A mozdonyvezető” c. filmjéről számoltunk be. Egy gyerek, a kis Sandro, fontos szerepet játszik benne, egészen közelről tanúja a felnőttek világában lejátszódó drámai eseményeknek.

„A rossz vetés” („The Bad Seed”) című amerikai film középpontjában szintén egy gyermek áll. Itt azonban, ellentétben „A mozdonyvezető”-vel, felelőtlen módon zsákmányolja ki a rendező a gyermek tehetségét.

A főszereplő egy kislány, Patty Mc Cormack. A cselekmény mögött az a gondolat húzódik meg, hogy bűnözésre nem annyira a környezet mint inkább öröklött hajlamok viszik az embert. Erre utal a cím, ezt kell, hogy bizonyítsa egy gyerek története, aki több gyilkosságot követ el. A kislány ugyan jó családból való, de a történet során kiderül, hogy anyai nagyanyja hírhedt gyilkos; a bűnös hajlam tehát nagyanyáról unokára öröklődött.

A filmnek erősen szindarab jellege van; ily-

módon a fehér vászon nem is mutat be minden gyilkosságot, de annál több szó esik rólok. A Nagyobb különbség mint „Il Ferroviere” és „The Bad Seed” között, alig képzelhető el. Így is marad még elég borzalom. Részletesen láthatjuk például a kislány egyik örütségi rohamát és azt a jelenetet, melyben a kétségbeesett anya „szeretéből” altatószerekkel próbálja bűnöző leányát a másvilágra juttatni. Ez a részlet melleleg annak a bizonyítására is szolgál, hogy az anya sem kivétel az örök-
léstan törvényei alól.

A film gyártói valószínűleg maguk is rájöttek arra, hogy nem lehet egy ilyen filmet minden további nélkül feltalálni a nézőközönségnek, — bár az is lehet, hogy a filmcenzúráról kaptak egy burkolt figyelmeztetést.

A film végén u.i. minden szereplő újra megjelenik a vásznon, mint egy szindarab végén a függöny előtt, és ez megőri kissé a feszültséget, de semmiképpen sem igazolhatja azt, hogy ilyen célokra egy gyermeket használnak fel. Abban, aki egy bűnöző szerepét játsza, ez olyan érzelmeket válthat ki, melyeknek következményei beláthatatlanok. Még egy felnőtt ember is csak felelősége teljes tudatában vállalhat ilyen szerepet. Egy gyermeket pedig, akinél a valóság és a mesevilág határai elmosódnak, egyáltalában nem szabad ilyen szerepre rávenni.

J. A. HES.

Könyvszemle

Fejtő Ferenc, La tragédie hongroise (Párizs, P. Horay, 1956).

November 4. után felburjánzott Nyugaton a Magyarországgal foglalkozó irodalom. Sajnos ezen írományok jórésze csak az élelmes kiadót fogja kiélelmitni, mert még a túl jóhiszemű és magyar ügyekben járattan olvasónak is rendszerint csalódást okoznak. Ennek a felületes irodalomnak két válfaját különböztethetjük meg: az egyiket szenzációt hajhászó kiadók adják szenzációéhes olvasók kezébe, a másik pathétikus szövegeivel finomlelkű embereket van hivatva megrikatni. — Tévedés ne essék, volt szenzáció, volt páthosz a magyar forradalomban: de e könyvekből hiányzik a legfontosabb, a tény, a higgadt dokumentáció, pedig ez érdeklő végző fokon elsősorban a Nyugatot.

Az Egyházak Világtanácsa főtákará W. A. Visser 't. Hooft és Eugene Carson Blake a Tanács Végrehajtóbizottsága tagja Prágában hozzászólást megbeszélést folytatott Horváth Jánossal, az Allami Egyházügyi Hivatal elnökével. Visser 't. Hooft Genfben visszatérve többek között kijelentette, hogy e tárgyalás azért volt szükséges, mivel egyrészt a magyar református egyház igen nehéz helyzetbe került s másrészt a magyar hatóságok az Egyházak Világtanácsát ismételtelen támadták.

Az Egyházak Világtanácsa kiküldöttéi hangsúlyozták a prágai megbeszélésen, hogy a Központi Bizottság múlt évi gallyatetői ülésén a magyar egyházak nehéz helyzetét nyíltan megbeszéltek és a magyar kormány figyelmét erre különösképpen is felhívták. (Lásd az E.V.T. nyilatkozatát lapunk első oldalán Szerk).

W. A. Visser 't. Hooft és Eugene Carson Blake hangsúlyozták, hogy az Egyházak Világtanácsának az a kívánsága, hogy mind a református egyház mind a többi egyháznak olyan vezetői legyenek, akik a gyülekezetek teljes bizalmát élvezik és utaltak arra, hogy ez csak úgy lehetséges, ha valóban szabad és független választásokat lehet tartani. (Pb. NHK).

Az idők távlatában a tények többet mondanak minden szólamnál és a cícomázatlan igazság kegyetlenebb feyver mint a könny.

A fentemlitett kategóriák alól vannak azonban szerencsére kivételek is, dokumentált, komoly tanulmányok, többek között Fejtő Ferenc „La tragédie hongroise” és Mikes György „The Hungarian Revolution” című könyve. A két könyv között óriási a különbség. Mikes színesen, keserű humorral mesél, izgalmas történelemkönyvet ír. Fejtő inkább magyaráz, leír, nagy ideológiával felkészültséggel analizálja a jelenségeket, — mégis mind a két könyv pontosan megfelel a követelményeknek: Mikes angoloknak ír, brit humorral, Fejtő pedig naphosszat vitázó francia értelmiségiket kíván — és hisszük, fog is — meggyőzni a magyar ügy igazáról!

A bevezető fejezet élénken, ügyesen ecseteli a 1945—1948-as évek feszült légkörét, a nagy remények és a feltornyosuló veszélyek korszakát. Fejtő nagy jelentőséget tulajdonít a Rajk-ügynek és perének külön fejezetet szentel. Szerinte ezzel a perrel veszi kezdetét Magyarországon a teljes szovjetizálás 1953 júliusáig terjedő korszaka. Fejtő jól ismerte Rajkot és több rokonszenvvel beszél róla, mint legtöbb magyar olvasója tenné. Vallomásait úgy magyarázza, hogy Rajk az utolsó percig hitt a szent ügyben és hajlandó volt érte vállalni a legszörnyűbb önmegalázást is. Szerző nem veszi komolyan azt az utóbbi időben elterjedt magyarázatot, melyet Mikes is említ, s amely szerint Rajknak és a többi vádlottnak garantálták volna egy csupán formai halálosítélet után az életet — valahol Oroszországban.

A harmadik fejezet Magyarország szovjetizálásáról szól. Külön foglalkozik az író minden fontosabb jelenséggel: a munkások helyzetével, a kommunista módszerekkel stb. E különben is leghosszabb és legjelentősebb fejezet érdekességéhez nagyban hozzájárul az, hogy a szerző nemcsak az adott tényeket tárgyalja, hanem ezeket állandóan a marxista ideológiához és — az ettől gyakran eltérő — kommunista taktikához is viszonyítja.

Rövidebben számol be Fejtő a következő fejezetben az 1953 júliusától 1956 szeptemberéig terjedő időszak eseményeiről.

A Fejtő-könyv jelentősége, mint már mondot-

tuk, nemcsak abban áll, hogy tájékoztatja a francia olvasót, hanem abban is, hogy a magyarországi eseményeket mindig nagyobb távlatból és a nemzetközi kommunizmussal kapcsolatban vizsgálja. Eppen ezért első három fejezete — különben a könyvnek majdnem kétharmada — a legérdekesebb; a legújabb eseményeknél u.i. hiányzik az időbeli távlat és — ami még sokkal fontosabb — az ideológiai következmények tisztázása. Ez azonban érthető, hiszen a csúnya és irracionális moszkvai játék következtében erre a faladra sajnós még most, 1957 tavaszán, sem lehetne vállalkozni; Fejtő Ferenc pedig már 1956 novemberében lezárta kéziratát.

K. V. S.

Jöjjetek

Keresztyén havi lap.

Kiadja

az Admiraal de Ruyter Fonds

Szerkesztőbizottság:

íj. Kibédi Varga Sándor, Tóth Miklós,
Tüski István, Végh József.

Szerkesztőség: Rijswijk, Lindelaan 87,
Hollandia.

Évi előfizetési díj: Anglia: 4,— sh., Ausztria: 15,— Sch., Belgium és Luxemburg: 25,— fr., Franciaország: 200.— fr., Hollandia: 2,— gld., Németország: 2,— DM., Svájc: 2,50 fr., Svédország: 3,— Kr.
Félévi előfizetési díj a fenti összegek fele.

A terjesztéssel és kiadással kapcsolatos kérdésekben kedves olvasóink szíveskedjenek egyelőre a legközelebbi magyar református lelkesi hivatalhoz fordulni.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem adunk vissza.

PAUL KLEE

Az amszterdami Városi Múzeumban március 25-én zárult egy pompás kiállítás a svájci festőművész, Paul Klee (1879–1940) alkotásából. E tárlat ritka jó alkalom volt arra, hogy Klee felemérhetetlen gazdag világába bepillantassunk.

Mert csodálatos gazdag az a világ, melyet Klee élénk varázssal s melynek titkait előttünk feltárja. Festői technikájával könnyedén rögzíthette volna meg a számunkra ismerős formákat. O azonban ennél sokkalta többet tett.

Klee maga használja valahol a fa példáját annak érzékeltetésére, hogy mi a művész feladata. A földben szerteszét ágazó gyökerek felszívják magukba a természet, az élet nedvét. Amit felsznak, a törzsbe árad, melyből az ágak és levelek gazdag koronája alakul ki. A törzs — mondja Klee — olyan mint a művész, aki mindazt, amit lát és érzékel, magába felveszi s önmagán átszűrve más, gazdagabb formává gyúrja át. Az pedig kinek fordulna meg a fejében, hogy a fától azt kívánja, hogy ugyanúgy formálja a koronáját mint a gyökereit?

Klee egész művészetével azt bizonyítja be, hogy a világ sokkal gazdagabb és változatosabb mint amit belőle érzékszerveink tudunkra adnak. Nem is áll meg a teremtés véletlen, látható formáinál, hanem új formákat, új lényeket alkot végelláthatlan sorozatban, melyek tulajdonképpen éppúgy létezhetek volna és talán léteznek is egy másik bolygón. Vonalakkal, formákkal és színekkel ingerli és bővíti el képzeletünket. Gyermekekorunkban valamennyien elméztük a jégvirágos ablakot s milyen öröm volt a szeszélyes rajzban új meg új dolgokat felfedeznünk: mesebeli kertet bólogató növényekkel, nagyfüllű mulatságos törpéket és ijesztő szörnyeket! Így teremt magának a gyermek egy külön világot, melyben hisz, él és elmélyül. Ki nem vett még észre például, ha betegen, tétlenül nézelődik az ágyban, hirtelen furcsa, ismeretlen alakokat a falon vagy a mennyezeten? Egy kis repedésből ilyenkor egyszeriben folyó lesz vagy út, egy foltból emberi arc, exotikus hal vagy felhő. Klee ismerte annak a titkát, miként kell ilyen fantáziaképeket, melyek egyben valóságok, életre kelteni és elmesélni úgy, hogy magunk is lássuk őket és higgyünk bennük.

Festményeinek gyakran csak kesőbb adott címet. E címek rendszerint éppoly megfoghatatlanok és költöiek mint maguk az alkotások, de ugyanakkor mély jelentéstől terhesek. Képezelete végtelen változatos. Hol humor, hol gúny, hol félelem, hol csodálat de méginkább álmélkodás szólal meg benne.

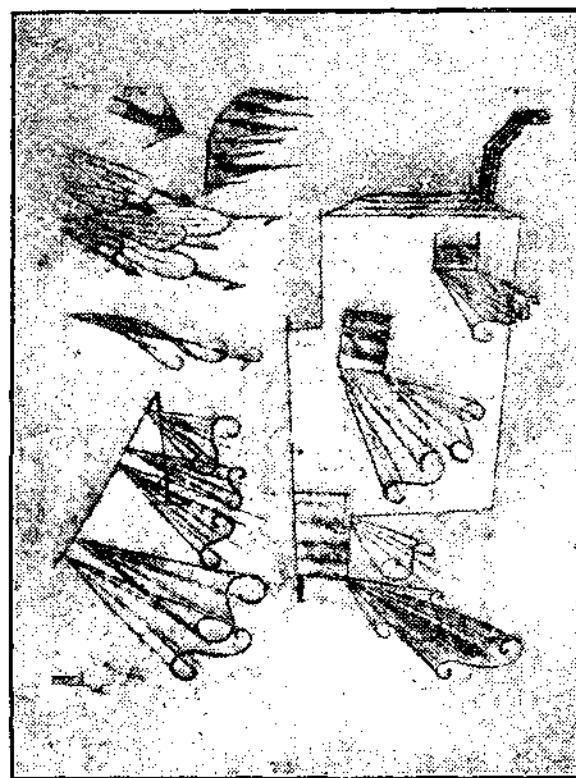
Művészetét 1933-ban a nemzeti szocialisták „elfajult”-tá (entartete Kunst) nyilvánították. El kellett hagynia Weimar-t, ahol professzor volt a híres Bauhaus-ban, s vissza kellett térnie szülőföldjére. A fenyegető politikai események és gyógyíthatatlan betegsége kétszeres súlya alatt művészeete komolyabb, majd komorabb és nyomasztóbb lett. De csak a vidám játék tűnt el abból, nem a teremtő erő. Aki a kiállításon Klee képeit elfogulatlanul

szemlélte, maga is elsodálkozhatott. Ha utólag a festmények címeit elolvasta, hogy mily sokszor ugyanazt látta bennük mint a művész. S a látogatót hála tölti el a festő iránt azért a gazdagságért, amit nyújt s az odaadó szeretetért mind a kicsiny mind a nagy mind a meg nem értett dolgok iránt, amely műveiből árad. Szavakkal és vonalakkal varázsolja elének a madarak nyelvét, a csillagok meséjét, a halak játékát a vízben, a parkot az áttetsző holdfényben, a lángvihart a ház körül s még sokkal-sokkal többet.

Klee művészeete oly egyedülálló, hogy vele senki nem hasonlítható össze, kivéve — bizonyos értelemben — Christian Morgenstern, az éppoly finomérzékű költőt, aki egyik versében mintha látomásként megpillantotta volna azt, amit Klee a világnak adott, mikor ezt írta:

„Ne mondd, hogy ezt nem lehet elképzelni, kigondolni. Megjelenik egy szép napon egy különös ember s leszáll a források mélyére. Vízet merít a természet kútjából és felviszi a fényességbe két kezével. Es az őskor álmoképe felújul s megmarad mint szép valóság.”

J VERBEEK

Klee: Lángvihar

Husvét

Meghasadt az ég

*Elvégeztetett: összetörve,
ép elmével és undorodva
megyék fel a Golgothára;
én, az egyik lator.
Az öngyilkos király a társam
— ki kenyérből és drága borban
adta magát asztalára —
és a másik lator.*

*Pilátus mosott kézzel nézi
— békességének ez az ára —
s a felemelt nő hozza
legdrágább balzsamát.*

*Péter már sír, mert megtagadta
mesterét, Júdás aranyára
sandít az ör és a kocka
vetésért mond imát.*

*A hegytetőn három ember
feje felett károg a varjú,
— egyek vagyunk a szenvedésben
s én szörnyen szomjazék.
Elvégeztetett... — még ma este
— szólt át hozzám a fényesarcú —
velem leszel fenn az égben
— és meghasaát az ég.*

Dékány Károly

Mennyei Atyám! Husvét ünnepén, a Te győzelmeidnek és dicsőségnek ünnepén, alázattal és boldogan köszönöm Neked nagy ajándékokat, az életet. Ez a Te legnagyobb titkod, a Te legremekesebb műved. Soha senki nem tudna újra megadni, sőt még megmagyarázni sem, hogy mi az élet, de aki maga él, annak nem is kell magyarázni. Köszönöm, Atyám, hogy én élet vagyok és Te is az vagy. Köszönöm Neked Atyám, hogy a halált, teremtetted és ezzel a mi földi életünket elhatároltad és arra rendelted, hogy egyszerűsággal, egyszerűsággal, amelyben nincs halál. Köszönöm Neked mindenekfelett, hogy a Te Egyszülöttedben, az Úr Jézus Krisztusban elültetted ebben a világban az örökéletnek titokzatos fáját. Ő meggyőzte a halált és áttörte a koporsót, halottaitól feltámadott és lőn első zsengejük azoknak, akik Obenne hisznek. Tudom, hogy az örökélet nem egyéb, mint a Te teljes ismereted, a Neked való végtelen örvendezés és lényed szemlélete a szemtől-szembeállítás világában. Tudom azt is, hogy Téged megismerni, Veled megbékélni és örvendezni, Téged lényünkkel dicsőíteni úgy alant, mint odafenn, egyedül a Te Szent Fiadtól tanulhatjuk meg és benne gyakorolhatjuk. Drága és nagy ajándékok ez nekünk, fogadd el hálaadásunkat és dicséret-mondásunkat. Kérlek Téged, mennyei Atyám, életnek Ura és Királya, erősíts meg engem ezzel az édes bizonyossággal, hogy szembenézhesek a halál félelmével, akár engem fenyeget, akár kedvesemet ragadja el. Taníts meg úgy élnem, hogy ne a láthatókra, hanem a láthatatlanokra nézzek és már e földi életben belepólgárosodjam a Te mennyei országodba. Vigasztalj meg engem, midőn szívem vérzik és kesereg legkedvesebbem halála vagy sírhalma felett, hogy aki benned hisz, ha meghal is, él az. Uzend meg nekem újra, hogy irgalmad kifogyhatatlan s kegyelmed mélyebb, mint a tenger, halott kedvesemet az a kegyelem fogadta, ez ítélte meg és ez mentette fel a Krisztus érdemeért és így fogadsz, így ítélz meg és így mentesz fel engem is az én drága szószólómnak és közbenjárómnak, az igaz és hű bizonyoságnak, az Úr Jézus Krisztusnak érdemeért. Az Ő nevében kérek, hallgasd meg az én imádságomat. Amen.

Ravasz László.